

Attitude en motieven bij volwassen leerdere van Spaans

In dit artikel gaan we in op de rol van attitude en motieven (drijfveren) die volwassenen hebben om een vreemde taal als Spaans te leren. Wij verwachten dat volwassenen vanuit duidelijke motieven en weloverwogen kiezen voor het leren van vreemde talen en dat zij daarom een positieve attitude hebben ten opzichte van die vreemde taal. Maar wat is precies de invloed die attitude en motieven hebben op het leren van die vreemde taal?

Maakt het wat uit of je man of vrouw bent en welke leeftijd je hebt? Doet opleidingsniveau er wat toe? Vragen die ertoe geleid hebben om bij een groep volwassenen die Spaans leert een verkennend onderzoek uit te voeren waarvan hieronder de resultaten worden besproken.¹ Een statistische analyse viel buiten het kader van dit onderzoek.

Attitude en motieven

In het uitgebreide scala van persoonsfactoren waarnaar vanaf de jaren zestig vooral na de publicatie van *The good language learner* (Naiman e.a. 1979) onderzoek is gedaan, nemen affectieve factoren als attitude en motieven om een vreemde taal te leren een aparte plaats in.

Attitude wordt in de literatuur op verschillende manieren beschreven. Fishbein en Ajzen (1975) en Gardner (1985) geven een definitie van attitude waarin drie componenten naar voren komen: een *cognitieve* component, namelijk de gedachten, meningen en ideeën van een individu; een *emotionele* component, namelijk het positief dan wel negatief reageren op een bepaald object; en een *conatieve* component, een actie-element dat het reageren van het individu verklaart. Als definitie voor attitude in dit onderzoek heeft een combinatie van enkele definities en bovenstaande driedeling gediend:

Een attitude is een met emotie geladen idee waardoor een individu de neiging heeft op een bepaalde manier te reageren op bepaalde objecten of situaties.

Een attitude kan zich richten op verschillende objecten. In de context van dit onderzoek, de rol van attitude bij het leren van Spaans door volwassenen, kunnen bijvoorbeeld de vreemdetaalsprekers, in dit geval Spaanstaligen, het leren van Spaans of het leren van vreemde talen in het algemeen het object van de attitude zijn.

De invloed van attitude op het leren van moderne

vreemde talen is uitgebreid onderzocht, in het Nederlandstalig gebied vooral door Spoelders (1974, 1978). Hij heeft een *Taalattitudeschaal* ontwikkeld, bestaande uit een lijst met vijfentwintig beweringen over het leren van een vreemde taal of vreemde talen in het algemeen. De helft van deze beweringen is positief gesteld, bijvoorbeeld: 'Het leren van vreemde talen is interessant'; de andere helft is negatief gesteld, bijvoorbeeld: 'Op school heeft het leren van vreemde talen geen zin.'

De beweringen zijn onder te verdelen in een viertal aspecten: het *belang* van het leren van een vreemde taal, het *plezier* in het leren van de vreemde taal, de hoeveelheid *bestede tijd* en de inschatting van de student voor wat betreft zijn capaciteit om de vreemde taal te leren: *zelfrespect*. De *Taalattitudeschaal* is later in ons land in aangepaste vorm gebruikt om de invloed te meten van attitude op het leren van moderne vreemde talen, door Bogaards (1982) op Frans in de brugklas en door Van Esch (1987) op Spaans in het hoger beroepsonderwijs. In beide gevallen bleken er significante samenhangen te zijn tussen leerresultaten en attitude.

Motivatie is een containerbegrip dat, afhankelijk van de discipline, op verschillende manieren wordt opgevat. Spoelders (1974, 378) waarschuwde al voor de 'voortdurende contaminatie van wetenschappelijk, populariserend en dagelijks taalgebruik, alsmede [...] overlapping met andere verwante begrippen (zoals aandrift, behoefte, belangstelling).'

Gardner (1985) meent dat motivatie uit vier elementen bestaat:

1. een doel
2. het verlangen dat doel te bereiken
3. een positieve attitude ten opzichte van dat doel
4. de inzet om dat doel te bereiken

Het doel is in dit onderzoek natuurlijk het leren van Spaans. Maar waar wij vooral in geïnteresseerd zijn, is de stap daarvoor: de reden waarom iemand die vreemde taal wil leren.

Clément en Kruidenier (1983), Dörnyei (1990) en Moïse, Clément en Noels (1990) opperen verschillende motieven voor het gaan leren van een vreemde taal. Hieruit hebben we negen motieven geselecteerd die van toepassing kunnen zijn voor de respondenten van dit onderzoek, namelijk volwassen leerdere van het Spaans in Nederland: beroep, sociaal motief, identificatie, respect, diploma, reizen, ontwikkeling, vriendschap, cultureel motief.

Doel en opzet van het onderzoek

Het doel van het onderzoek was inzicht te krijgen in de attitude ten opzichte van Spaans en de motieven om die taal te leren. De onderzoeksvragen hadden met name te maken met de relatie tussen deze twee factoren aan de ene kant en leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, leerresultaten en inschatting door de docent van de attitude en de inzet van de cursist aan de andere kant.

Om een antwoord te vinden op deze vragen werden aan de cursisten twee lijsten met beweringen voorgelegd, één met beweringen over attitude en één met beweringen over motieven. De attitudelijst was een aangepaste versie van de lijst van Spoelders (1978). Als object van de attitude werd namelijk één vreemde taal, Spaans, gekozen. Beweringen over het leren van vreemde talen in het algemeen werden daarom geschrapt. Hierdoor bleef een lijst van achttien beweringen over, waarvan de helft positief en de helft negatief gesteld was. Daarbij waren de vier eerder genoemde aspecten van attitude (belang, plezier, bestede tijd en zelfrespect) nog steeds vertegenwoordigd. In bijlage 1 vindt u de attitudelijst die voor dit onderzoek gebruikt is.

Bij iedere bewering waren vijf antwoorden mogelijk: A) helemaal niet mee eens; B) niet mee eens; C) ik twijfel; D) mee eens; E) helemaal mee eens. Voor positief gestelde beweringen werd aan die antwoorden de volgende puntenwaardering gegeven: A) 0; B) 1; C) 2; D) 3; E) 4. Voor negatief gestelde beweringen was de score precies andersom. Met deze waardering is vastgehouden aan de waardering die Spoelders (1978) gaf aan zijn Taalattitudeschaal.

Met een lijst van achttien beweringen was de maximale score derhalve 72 (18 x 4) punten. Om nu vast te stellen wanneer van een positieve attitude sprake is, hebben we een vrij scherpe grens getrokken: voor een positieve attitude zou gemiddeld drie punten per bewering moeten worden gescoord, zodat iemand met een totaalscore van 54 punten of meer een positieve attitude zou hebben. In figuur 1 ziet u de verdeelde verdeling in attitudes.

Attitude	Score
Zeer negatief	0 tot 18 punten
Negatief	18 tot 36 punten
Neutraal	36 tot 54 punten
Positief	54 tot 63 punten
Zeer positief	63 tot en met 72 punten

figuur 1: Verdeling in attitudes

Bij de lijst met negen beweringen over motieven – zie bijlage 2 – hadden de respondenten dezelfde vijf antwoordmogelijkheden als bij de attitudebeweringen. De antwoorden werden gewaardeerd met de volgende aantallen punten: A) 1; B) 2; C) 3; D) 4; E) 5.

Voor deze waardering werd gekozen omdat beide lijsten op deze manier qua scores makkelijker uit elkaar konden worden gehouden.

De respondenten van het onderzoek waren achttien zestig volwassen cursisten Spaans van één docent op een school in Nijmegen.² Zij waren verdeeld over vier verschillende opleidingsniveaus: vijfentwintig cursis-

ten zaten in 1-mavo (opleidingsniveau 1); tweeëntwintig in de combinatieklas 4-havo/vwo (niveau 2); vijf in 5-vwo (niveau 3) en dertien in 6-vwo (niveau 4). Van de respondenten waren er drieënvijftig vrouw en vijftien man.

De leeftijd van de cursisten varieerde van 19 tot en met 71 jaar. In figuur 2 is te zien hoe de verdeling van de respondenten over de verschillende leeftijdsgroepen is. Omdat twee respondenten hun leeftijd niet invulden, komt het totaal aantal cursisten in deze figuur maar op 66 uit.

Groep	Leeftijd	Aantal cursisten
A	19 tot 30 jaar	14
B	30 tot 40 jaar	18
C	40 tot 50 jaar	15
D	50 jaar en ouder	19

figuur 2: Leeftijdsgroepen

Aan de docent werd gevraagd de attitude van iedere cursist in te schatten op basis van de vijf in figuur 1 genoemde attitudes. Aan de inschatting 'zeer negatieve attitude' werd 1 punt toegekend, oplopend naar 5 punten voor een 'zeer positieve attitude'. Daarnaast gaf de docent de inzet van iedere cursist aan op een vijfpuntsschaal, variërend van een heel slechte inzet tot een heel goede inzet, met dezelfde puntenwaardering als bij de inschatting door de docent van de attitude. Ook de rapportcijfers van iedere cursist werden in het onderzoek meegenomen.

Resultaten

Om een algemeen beeld te kunnen schetsen, werden, naast de verdeling in vijf mogelijke antwoorden, de antwoorden ook gegroepeerd in een driedeling: 'niet mee eens', 'twijfel', 'wel mee eens'. Op deze manier zullen de belangrijkste resultaten nu worden besproken.

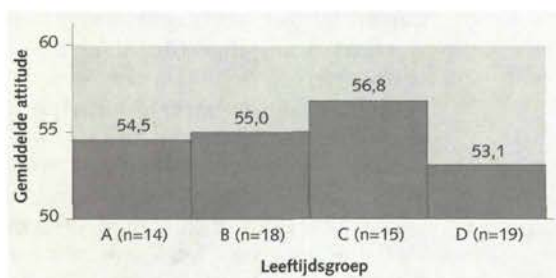
Allereerst de resultaten van de beweringen over attitude. In figuur 3 ziet u de scores voor de vier aspecten van attitude. Van alle beweringen over attitude ten opzichte van Spaans bleken de beweringen die te maken hadden met plezier in het leren van Spaans de meest positieve scores op te leveren (98% van de cursisten). Ook de andere drie aspecten scoorden in ruime mate positief.

Antwoord	Belang	Plezier	Zelfrespect	Bestede tijd
Niet mee eens	12	0	10	11
Twijfel	14	2	21	10
Wel mee eens	74	98	69	80

figuur 3: Scores voor de vier aspecten van attitude (in % cursisten)

Figuur 4 laat de gemiddelde attitude per leeftijdsgroep zien. Leeftijd lijkt bij deze groep volwassenen van invloed te zijn op de attitude ten opzichte van Spaans. Bij de eerste drie leeftijdsgroepen was deze attitude positief, dat wil zeggen gemiddeld een totale score van 54 punten of meer. Deze score bleek nog licht te stijgen tot de leeftijd van vijftig jaar. Bij de groep van 50 jaar en ouder was sprake van een afname tot een neutrale attitude (53,1 gemiddeld), waar-

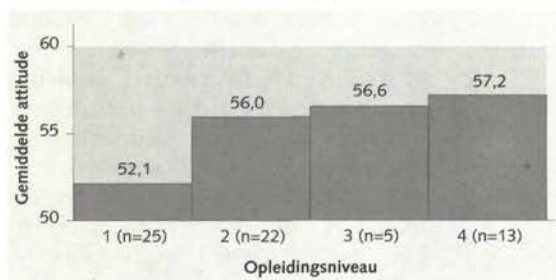
mee het gemiddelde van deze groep zelfs iets lager is dan dat van de jongste leeftijdsgroep.

figuur 4: Gemiddelde attitude per leeftijdsgroep

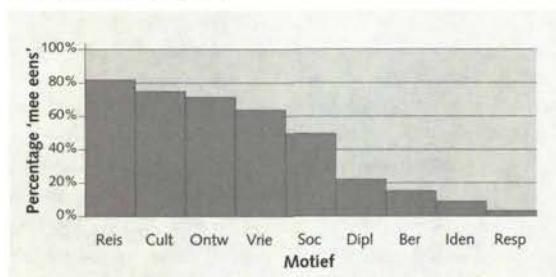
Het geslacht lijkt de attitude te voorspellen: vrouwelijke cursisten hadden in dit onderzoek een positievere attitude dan mannelijke cursisten. Hierbij moet wel worden aangetekend dat de verschillen geringer waren dan uit onderzoek bij andere leeftijdsgroepen bleek (zie de bovengenoemde onderzoeken van Bogaards 1981 en Van Esch 1987). Daarnaast moet het kleine aantal mannelijke cursisten (vijftien) tegenover drieënvijftig vrouwelijke in aanmerking worden genomen.

Figuur 5 laat zien dat de attitude positiever is naarmate het niveau van de opleiding hoger is, met een duidelijk verschil tussen 1-mavo (niveau 1: 52,1) en 4-havo/vwo (niveau 3: 56) en met de meest positieve score voor 6-vwo (niveau 4: 57,2).

figuur 5: Gemiddelde attitude per opleidingsniveau

In figuur 6 staan de percentages 'mee eens' voor alle afzonderlijke motieven, gerangschikt van het meest naar het minst gekozen motief. Van alle motieven bleken *reizen*, *ontwikkeling*, *riendschap* en het *culturele* motief het meest te worden gekozen. Het *sociale* motief scoorde precies 50% 'mee eens'. De twee instrumentele motieven *beroep* en *diploma* werden door de meeste cursisten verworpen, evenals de motieven *identificatie* en *respect*.

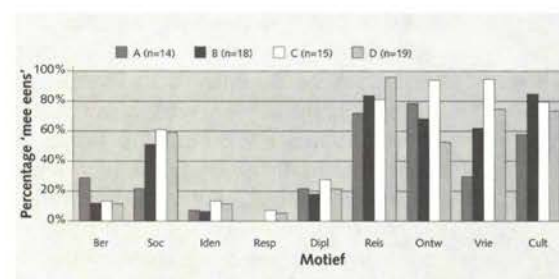

figuur 6: Percentage 'mee eens' per motief

Figuur 7 laat de percentages 'mee eens' zien per leeftijdsgroep, per motief. De jongste leeftijdsgroep gaf

de meeste voorkeur aan de motieven *reizen* (71%), *ontwikkeling* (78%) en het *culturele* motief (57%). Door de drie andere leeftijdsgroepen werden naast deze motieven ook nog het motief *riendschap* en het *sociale* motief het meest gekozen.

Het sociale motief bleek ook duidelijk vaker door vrouwelijke cursisten te worden gekozen, terwijl mannelijke cursisten er veel vaker aan twijfelden of dit voor hen wel een motief was om Spaans te leren. Dit motief werd ook meer gekozen door cursisten met een hoger opleidingsniveau.

figuur 7: Percentage 'mee eens' per leeftijdsgroep, per motief

De samenhang tussen *attitude* aan de ene kant en *rapportcijfers* aan de andere kant was niet zo duidelijk: hoewel een viertal cursisten met een heel positieve attitude gemiddeld de hoogste rapportcijfers bleek te hebben, was het beeld van de rest van de cursisten niet eenduidig te interpreteren. Dat kan te maken hebben met het gegeven dat het rapportcijfer zeker in het volwassenenonderwijs een 'overall'-cijfer is, waarin niet alleen vaardigheden en kennis van grammatica en woordenschat worden meegenomen, maar ook pedagogische aspecten als inzet en vooruitgang in een bepaalde periode. Een andere verklaring is het feit dat de rapportcijfers weinig spreiding vertoonden en nagenoeg allemaal voldoende waren.

Er was evenmin een bepaald *motief* aan te wijzen dat duidelijk meer werd gekozen door cursisten met de hoogste *rapportcijfers* dan door cursisten met lagere rapportcijfers. Alleen cursisten die het sociale motief als reden om Spaans te leren aangaven, bleken gemiddeld een hoger rapportcijfer te hebben. De *inschatting van de attitude* van de cursisten door de docent en de daadwerkelijk gemeten attitude met behulp van de lijsten met beweringen bleek in 49% van de gevallen van elkaar af te wijken. In 76% van deze afwijkende gevallen was een tendens waarneembaar: de attitude van de cursisten werd door de docent positiever ingeschat dan de attitudelijst als resultaat gaf. In 12% van de afwijkende gevallen schatte de docent de attitude 'positief', terwijl de attitudelijst 'zeer positief' aangaf. De docent heeft de cursisten overigens ook maar in twee attitudes ingedeeld: 'neutraal' en 'positief'. Bij 9% schatte de docent 'neutraal' terwijl de attitudelijst 'positief' aangaf, en bij één cursist schatte de docent 'neutraal' terwijl de attitudelijst 'zeer positief' aangaf.

De *inschatting van de inzet* van de cursisten door de docent was in de meeste gevallen 'goed' tot 'zeer goed'. Dit bleek aardig overeen te komen met de gemeten attitude: hoe hoger de geschatte inzet, hoe

hoger de gemeten attitude. Wat de motieven betreft: het sociale motief werd door een meerderheid (58%) van de cursisten met de grootste inzet gekozen; bij cursisten met een normale of een goede inzet haalde dit motief geen meerderheid. Bij de andere motieven was men óf allemaal vóór (reizen, ontwikkeling, vriendschap, het culturele motief), óf allemaal tegen (beroep, identificatie, respect, diploma).

Slotopmerkingen

Bij bovengenoemde resultaten moet uiteraard de kanttekening worden geplaatst dat het ging om een verkennend onderzoek. De resultaten kunnen alleen een indicatie geven van attitude en motieven bij volwassen vreemdetaallearers. Overigens was de respons hoog: achtenzestig volwassen vreemdetaallearers van één vreemde taal, Spaans, vulden de vragenlijsten in. Bij de verdeling in groepen volgens bijvoorbeeld leeftijd, gemiddelde attitude en rapportcijfer bleek echter dat de groepen niet altijd van een te vergelijken grootte waren.

Toch bieden de gegevens aanwijzingen voor het onderwijs en voor verder onderzoek. Allereerst blijkt dat het belangrijk is dat de docent op de hoogte is van de motieven die volwassenen bewegen om een vreemde taal te leren. Dat kan door hen vóór of tijdens de cursus een lijst met beweringen of vragen voor te leggen die ze in enkele minuten kunnen invullen om aan te geven waar hun interesses liggen en welke specifieke wensen zij hebben. De docent kan dan gemakkelijker aan gezamenlijke maar ook individuele motieven tegemoet komen. Uit dit onderzoek blijkt dat met name de motieven *reizen*, *cultuur* en *ontwikkeling* voor een meerderheid van de respondenten de drijfveer zijn om Spaans te leren. Daarnaast worden ook het motief *vriendschap* en het *sociale motief* regelmatig gekozen. In de les kan aan reizen aandacht worden besteed door de cursisten bijvoorbeeld te vertellen over Spanje en Spaans-Amerika en hun steden en musea, of door de cursisten daarover informatie te laten zoeken. Culturele thema's zijn bij alle vaardigheden te gebruiken: wat

te denken van het houden van een spreekbeurt over Picasso, het schrijven van een opstel over Gabriel García Márquez, het lezen van artikelen, het bekijken van een (Spaanstalige) film of het beluisteren en bestuderen van Ariel Ramírez' 'Misa criolla'.

Wanneer de docent meer de ontwikkeling van de cursist wil benadrukken, kan hij aangeven waar de cursist zelf meer informatie kan vinden door te wijzen op de mogelijkheden van bijvoorbeeld Internet (dagelijks raadplegen van kranten en tijdschriften) en bibliotheken. Contacten leggen met native speakers kan natuurlijk door het vreemde land te bezoeken en er met de mensen in de vreemde taal te praten, maar e-mail is een veel handiger, goedkoper en toegankelijker medium.

De maatschappelijke thema's blijken voor de volwassen cursist belangrijk. Voorbeelden van dergelijke thema's waarop je als docent vaker zou moeten ingaan, zijn hoe mensen in Spanje of Spaans-Amerikaanse landen leven, wat de verschillen tussen ons land en het andere land zijn wat betreft de manier waarop mensen met elkaar omgaan in het gezin en daarbuiten, hoe hun bestedingspatroon en culturele belangstelling zijn en met wat voor problemen zoals geweld en racisme zij te maken hebben. Discussiëren over stierengevechten, lezen over de ontdekking door Columbus, schrijven over indianen en mestizo's: de mogelijkheden zijn legio.

De resultaten geven ook aan in welke richting verder onderzoek zou moeten worden gedaan. Het ging in dit geval nog maar om een verkennend onderzoek en de resultaten zouden moeten worden bevestigd in vervolgonderzoek. Het is belangrijk om na te gaan wat precies de invloed is van attitude en motieven op leerresultaten, uitgesplitst naar de diverse vaardigheden en kennisgebieden als woordenschat en grammatika. Verder onderzoek naar de invloed van andere persoonsfactoren bij volwassen vreemdetaallearers, zoals de aanpak van het leren van een vreemde taal, zou ook wenselijk zijn. Op dit laatste aspect zal in een volgend artikel worden ingegaan.

Bijlage 1

Uitsprakenlijst Attitude (bewerking van Spoelders 1978)

1. Spaans hoort voor mij bij de belangrijkste vakken die ik heb.
2. Men zou op school minder tijd moeten besteden aan Spaans.
3. Ik ben blij dat ik Spaans kan leren.
4. Het leren van Spaans is interessant.
5. Het leren van Spaans is niet nodig.
6. Het leren van Spaans is plezierig.
7. Er zijn heel wat belangrijker dingen te leren op school dan Spaans.
8. Eigenlijk is het leren van Spaans vervelend.
9. Er zit toekomst in het leren van Spaans.
10. Op school heeft het leren van Spaans geen zin.
11. Het leren van Spaans interesseert mij helemaal niet.
12. Het leren van Spaans is heel belangrijk.
13. Ik vind het leren van Spaans fijn.
14. Iemand die ernaar vraagt, geef ik de raad Spaans te leren.
15. Ik zal nooit goed Spaans kunnen leren.
16. Het leren van Spaans is alleen goed voor mensen die veel naar Spanje of Spaans-Amerika op reis gaan.
17. Ik besteed voldoende tijd aan het bestuderen van wat ik op school over Spaans heb geleerd.
18. Ik kom meestal onvoorbereid naar de les Spaans.

De beweringen 1, 2, 5, 7, 9, 10, 12, 14 en 16 hebben te maken met het *belang* van het leren van Spaans; de beweringen 3, 4, 6, 8, 11 en 13 met het *plezier* in het leren van Spaans. Bewering 15 heeft te maken met *zelfrespect* en de beweringen 17 en 18 met de *tijd* die door de cursist wordt *besteed* aan het leren van Spaans. Positief gesteld zijn de beweringen 1, 3, 4, 6, 9, 12, 13, 14 en 17; de overige beweringen zijn negatief gesteld.

Bijlage 2

Motieven

Ik leer Spaans

1. omdat ik het nodig heb voor mijn beroep. (beroep)
2. omdat ik wil weten hoe mensen in Spanje en Spaans-Amerika leven. (sociaal)
3. omdat ik wil denken en zijn zoals de Spaanstaligen. (identiteit)
4. omdat mijn vrienden meer respect voor mij hebben wanneer ik de Spaanse taal beheers. (respect)
5. om mijn diploma te halen. (diploma)
6. omdat ik naar Spanje of Spaans-Amerika wil reizen. (reizen)
7. omdat ik meer ontwikkeld en geschoold wil zijn. (ontwikkeling)
8. omdat ik graag Spanjaarden en Spaans-Amerikanen wil ontmoeten. (vriendschap)
9. omdat ik de Spaanse en Spaans-Amerikaanse literatuur en cultuur wil begrijpen en waarderen. (cultureel)

Noten

1. Dit artikel is gebaseerd op de afstudeerscriptie van Marly Nas, *Actitud y motivación de un grupo de adultos en el aprendizaje del castellano*, Vakgroep Spaans & Italiaans, Katholieke Universiteit Nijmegen. De scriptie werd begeleid door Kees van Esch.
2. Met dank aan mevrouw Willemien Timmermans-Klaassen, docente Spaans aan de Instelling voor Volwassenenonderwijs 'Rijk van Nijmegen' en haar cursisten voor hun medewerking aan het onderzoek.

Literatuur

- Bogaards, P., *Moderne vreemde talen leren op school. Een studie betreffende de determinanten van succes bij het leren van Frans in de brugklas*, 's-Gravenhage: Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs, 1982.
- Clément, R., & B.G. Kruidenier, Orientations in second language acquisition (I). The effects of ethnicity, milieu, and target language on their emergence, in: *Language Learning* 33 (1983), 273-291.
- Dörnyei, Z., Conceptualizing motivation in foreign-language learning, in: *Language Learning* 40 (1990), 45-78.
- Gardner, R.C., *Social psychology and second language learning. The role of attitudes and motivation*, London: Edward Arnold, 1985.
- Fishbein, M., & I. Ajzen, *Belief, attitude, intention and behavior. An introduction to theory and research*, Reading (Mass.): Addison Wesley, 1975.
- Moïse, L.C., R. Clément & K. Noels, Aspects motivationnels de l'apprentissage de

l'espagnol au niveau universitaire, in: *Canadian Modern Language Review* 46 (1990), 689-705.

- Naiman, N., e.a., *The good language learner* (Research in Education Series, 7), Toronto: Ontario Institute for Studies in Education, 1979.
- Spoelders, M., Attitude en motivatie in vreemdetalenleren. Een psychopedagogische verkenning, in: *Revue des langues vivantes* 40 (1974), 375-402.
- Spoelders, M., Taalattitudemeting in theorie en praktijk, in: *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen* 5 (1978), 15-27.
- Van Esch, C.J.M. *Contextgebruik en begrijpend lezen in een vreemde taal. Evaluatie van een trainingsprogramma*, Groningen: Wolters-Noordhoff, 1987.

Marly Nas

Geboren te Dieren, 1971. Studeerde Spaanse taal- en letterkunde aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Voltooide daarna de postdoctorale lerarenopleiding bij UNILo. Gaf in het kader van haar stage les aan de heao van de Hogeschool Twente.
Adres: Prof. van Weliestraat 1, 6524 NN Nijmegen.

Kees van Esch

Is werkzaam aan de Katholieke Universiteit Nijmegen als hoofddocent Spaans bij de vakgroep Spaans en Italiaans, en als lerarenopleider moderne vreemde talen bij het Uni-

versitair Instituut voor de Lerarenopleiding (UNILo). Promoveerde in 1987 op onderzoek naar begrijpend lezen in een vreemde taal en is auteur van verscheidene leergangen en een grammatica voor Spaans als vreemde taal. Hij houdt zich nu bezig met onderzoek naar leerstrategieën en naar de rol van de docent en de leerling in het (zelfstandig) leren van moderne vreemde talen.

Adres: Nieuwe Holleweg 87, 6573 DW Beek-
Ubbergen.